

HISTORISK TIDSKRIFT
(Sweden)

134:4 • 2014

Den föränderliga fascismen: får en bofink se ut hur som helst?

Slutreplik till Henrik Arnstad

LEO KRAMÁR*

Henrik Arnstad tycker att jag är för dåligt påläst för att kunna kritisera hela den nutida fascismforskningen.¹ Men han överskattar min ambition. Jag kritiserar bara hans bok och Roger Griffins teori som boken bygger på. Jag använder främst, men inte endast, Griffins antologi då den innehåller allt väsentligt som skrivits om fascismen. Emilio Gentile är en ledande fascismforskare ("briljant" enligt Griffin) och han visar totalitarismens och korporativismens centrala roll i fascismen.

Griffins generiska fascismteori står på två ben – den välkända satsdefinitionen och hypotesen om fascismens anpassningsförmåga. Kritikerna ifrågasätter det meningsfulla i att sammanfatta en politisk ideologi i en enda sats och invänder att definitionen är för bred och samtidigt reduktionistisk. Stanley G. Payne säger att den inte förmår att beskriva alla fundamentala drag i fascismen och att det råder en allmän uppfattning bland historiker om det felaktiga i att reducera alla kända fascismer till ett enda generiskt fenomen.² Griffin, å sin sida, förklarar och försvarar sina teser med att hans forskning är heuristisk, att den visar nya vägar och har lett till ett paradigmskifte, en "new consensus" på området.³

Arnstad propagerar för Griffins teori men har fått litet gensvar från forskare. Vid sidan av Dick Harrison, som nämner honom bland debat-

* Fil. kand.; behörig ämneslärare i ekonomi och samhällskunskap

1. Henrik Arnstad, "Fascismens föränderlighet 1919–2014: De svartbruna rörelserna i ett kontextuellt perspektiv", *Historisk tidskrift* 134:2 (2014) s. 259–266. För min tidigare kritik av Arnstads bok, se Leo Kramár, "Fascism som ideologi och praktik: Några reflektioner med anledning av Henrik Arnstads bok *Älskade fascism*", *Historisk tidskrift* 134:1 (2014) s. 64–70.

2. Stanley G. Payne, *A History of Fascism 1914–1945* (Madison 1995) s. 462–463, 496.

3. Roger Griffin, "The Palingenetic Core of Fascist Ideology", i A. Campi (red.), *Che cos'è il fascismo? Interpretazioni e prospettive di ricerca* (Rom 2003) s. 97–122.

törer ”som brukar fascisttermen utan urskiljning och sätter krokben för sig själva när de spelar ut fascistkortet på ett lättvindigt sätt”,⁴ är det bara Nils Arne Sørensen, historieprofessor vid Syddansk Universitet som Arnstad citerar på sin rekamsida och i en not. Dock citerar han inte allt. Sørensen skriver: ”Arnstad har valt att följa Griffin [vars] definition styr bokens framställning. Det är inte ett oproblemiskt val [...] kritiken av Griffins definition [...] träffar naturligtvis också Arnstad.”⁵ Vidare skriver Sørensen: ”vi får hos Arnstad ingen definition av vad som skall till för att nationalism skall bli ’ultranationalism’. Dessutom – och viktigare – att denna definition är rymlig och därmed oskarp”. Detta är nästan ordagrant min kritik, som Arnstad i sin replik bemött med en pekpinne.

Sørensen ifrågasätter också Arnstads påstående att det italienska folket med glädje anpassade sig till fascismen, det ”litet underliga” kapitlet om kön och fascism, likställandet av Italien och Tyskland och jämförelsen av Italien 1922–1925 med Norge 1940–1945. Här kan man lägga till Arnstads horribla jämförelse av Fremskrittspartiet med Quislings NS.⁶

Arnstads försäkringar att det råder konsensus om Griffins teori klingar falskt när man läser Griffin själv och hur han bittert beklagar sig över att det bland 31 författare i *The Oxford Handbook of Fascism* (2009) bara finns en som delar hans åsikt.⁷ Och Sørensen konstaterar kort att ”i internationell forskning råder det ingalunda konsensus”.

I sina många utvecklingar från huvudämnet hamnar Arnstad lätt på okända vatten där han inte bottnar. Påståenden att Deutsche Arbeitsfront var en fackföreningsrörelse, att prominenta arkitekter som Gropius och Mies van de (sic !) Rohe i många år verkade i Tredje riket, att Hitler godkände att Österrike förbjöd den inhemska nazismen eller att Hitlers makt ständigt befann sig i förhandling med eliterna, jämte det han skrivit om Himmler⁸ och de sakfel jag pekat på tidigare, visar att han är dåligt hemmastadd i nazismens historia.

Konsten att citera korrekt är inte Arnstads starka sida. De omdömen

4. Dick Harrison, ”Sådan är fascismen”, *Neo* 2 (2014) s. 42–47.

5. Nils Arne Sørensen, ”Alltför vid definition av fascism men inspirerande resonemang”, *Respons* 3 (2013) s. 52–53.

6. Henrik Arnstad, *Ålskade fascism: De svartbruna rörelsernas ideologi och historia* (Stockholm 2013) s. 368.

7. Roger Griffin, ”Review: The Oxford Handbook of Fascism”, *The English Historical Review*, 124:511 (2009) s. 1 535–1 539.

8. *Aftonbladet* (Kultur)5/6 2014.

om Sverigedemokraterna som han tillskriver mig är inte mina utan citat. I båda fallen upplyser jag om källorna, SD:s partiprogram respektive en tidningsartikel av Göran Rosenberg.

Är nationalistiska och högerpopulistiska partier fascistiska fastän de accepterar demokrati och liberal ekonomi och tar avstånd från våld, totalitarism och korporativism? Ja, tycker Griffin, förutsatt att de är ultranationalister och drömmer om nationens pånyttfödelse.

Ett partis ideologi bedöms inte utifrån vad en lokal politiker sagt eller skrivit. Man utgår från partiprogrammet, som man bör granska sakligt. Det här angreppssättet saknar jag hos Arnstad. Han tar upp endast sådant som stöder hans tes och han använder ett skohorn för att pressa in SD i Griffins fascistschema – han förbiser till och med att ultranationalismen enligt Griffin skall vara genuint revolutionär, antiliberal och antikonservativ.⁹ Jimmie Åkesson som en antiliberal, antikonservativ revolutionär?

Jag visar med SD som exempel på hur Arnstad arbetar. Jag menar att även obekväma åsikter skall behandlas med ett minimum av objektivitet och akribi. Arnstads rop om fascistfaran är överdriven alarmism.

9. Roger Griffin, *Fascism* (Oxford 1995) s. 4.